List 18. **NOVICE** Tečaj XXXVIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 5. maja 1880.

Obseg: Opomin gospodarjem, da hitijo sadnó drevje otrebiti gosenic. — Ali zadostuje dandanes kmetovalcu, da le po stari navadi kmetuje? (Dal.) — Spomini iz potovanja po vélikih posestih pruske, češke in šlezke dežele. (Dal.) — Gospodarske novice. — Zapisnik o 16. občnem zboru Matice slovenske 14. aprila. (Konec.) — Kaj so narodnjaki za Ljubljano storili, ko so v mestnem zboru gospodovali. — Govor poslanca gosp. Kluna v zbornici poslancev 23. aprila za slovenske srednje šole. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Opomin gospodarjem,

naj hitijo sadno drevje otrebiti gosenic.

Misliti se je smelo, da je letošnja huda zima popolnem pokončala sadnemu drevju škodljivi mrčes. Al ni tako. Z milimi pomladanskimi cvetlicami in obilim cvetjem sadnih dreves prikazalo se je tudi obilo vrtom škodljivih gosenic.

Postavo imamo v vsaki deželi, postavo jako potrebno in dobro, po kateri imajo spomladi gospodarji gosenice pokončavati, in da se to zgodí, imajo župani nadzorovati posestnike vrtov, župane pa tudi politične gospóske.

Al kakor druge postave, ki jih imajo izvrševati državne gospóske, mnogokrat ostanejo mrtve na papirji in se dejansko ne izvršujejo, tako se godí tudi s postavo o pokončevanji gosenic in hroščev.

Kaj nam bode policija zmerom za petami? — slišimo mrmrati marsikaterega zanikrnega sadjerejca — vsaj vé vsak gospodar sam, kaj ima storiti. — Temu ugovoru odgovarjamo to-le: res je treba, da vsak gospodar vé, kaj ima storiti, ali pa vidimo, da vedó, kaj da imajo storiti in da to tudi storijo, če pogledamo sadna drevesa v mnogih vrtih?

Policija, katera kaznuje zanikerne gospodarje, je postavno le zato potrebna, da se škoda odvrača od vrtov, ki imajo tacega soseda, ki se za pokončavanje gosenic še ne zmeni ne.

Zato naj so te vrstice opomin vsem gospodarjem, ki se hočejo obvarovati lastne škode po gosenicah, pa tudi odvrniti škodo od svojih sosedov!

Ali zadostuje dandanes kmetovalcu,

da le po stari navadi kmetuje?

Spisal prof. Fr. Povše.

(Dalje.)

Idimo dalje! Kakošni so naši travniki in pašniki? Koliko tisoč in tisoč oralov travnikov je, kateri niso še nikdar dobili le najmanjše podpore. Preraščeni so z mahom, kateri zadušuje razvitek žlahnih trav, polni kislih trav, ker v njih zastaja voda, katera bi se v marsikaterem položaji lahko brez velikih stroškov iz zemlje odpeljala. Koliko bi ondi potem rastlo več žlahne trave, s katero bi se pomnožiti zamoglo število živine, s tem zopet blagostanje kmetovalcev za tisoče, celó milijone!

Ker sl. ministerstvo kmetijstva prav sedaj tudi našo kmetijsko družbo vabi, da se izrazi o sredstvih, katera bi izdatno pomnožila govedorejo na Kranjskem in ker naše „Novice“ vabijo gospodarje, da izrazijo svoje mnenje, hočem tudi o tem obširniše govoriti in vse pojasniti sè statističnimi številkami, ker le tako gradivo podaja zanesljiv temelj za izračunanje ali prevdarjanje dobičkov ali pomnožitve kakega vira. In kedo more tajiti, da v izboljšanji senožetev, travnikov in pašnikov ima Kranjska še velikansko mnogo sena pridobiti, ter s tem pomnožiti more tudi število goveje živine.

Koliko bi se ne dalo popraviti, če bi slehern gospodar sleherno leto zgodaj spomladi z brano, najbolje s travnišno brano prevlekel travnike, ali jih vsaj z železnimi grabljami pregrabil! Koliko sto, tisoč in tisoč voz mahú bi posebno v začetku izboljšavanja nagrabili, ki zatira razvitek drugih žlahnih trav na senožetih. Jaz sem letos 4 vozove mahu nagrabil na neki ne veliki senožeti, katero sem v prvo prevzel v oskrbništvo. Ta mah ne zadušuje le drugih trav; on je tudi pravo gnjezdo raznih škodljivih mrčesov; on je, ki ovira zraku prosti vhod v zemljo. Kako da se oživí žlahna trava po izgrabljenem mahu, je tako očitno, da je le treba tak travnik videti ter zagotovljen sem, da gospodar nikdar več ne bo opustil tega prepotrebnega dela.

Ako hočemo več goved, katera se nam bodo tudi dobro splačevala sedaj, ko je vlada zaprla mejo ptujim govedom, rediti, privaditi se moramo tudi gnojenja travnikov. Oni potrebujejo, prav tako kakor druga zemljišča, podpore, ako hočemo od njih res povoljnih dohodkov dobivati. Kakor veljá pri poljedelstvu kot neovrgljivo načelo, da le oni gospodar še shajati more pri obdelovanji polja, ki njive umno in bogato gnojí, tako da mu obilni pridelki poplačajo velike njegove stroške, prav tako bomo tudi v pognojenih travnikih našli lepe zdatne pomoči povikšati dohodke. Pepel, pepeluška, posebno saje, pomešanica ali kompost, katerega si lahko iz raznih odpadkov, blata, katero se nabira na dvoru, v bajerjih, cestah itd., iz tnalovine itd. vsak napravlja, gnojnica, katero bi morali skrbniše zbirati, stanjšana sekretnica bodo prav primerne gnojilne tvarine za travnike. Se ve da tudi umetni gnoji, posebno kalijeve soli, bi dokaj pomnožile rodovitnost travnikov, a potem bi morala sl. vlada to sol po zeló nizki ceni prodajati in za to skrbeti, da bi železnice, katere

itak dobivajo od države na milijone subvencij, znižale tarife za prevožnjo takih gnojilnih tvarin, kakor na Angleškem vlada skrbi, da se sploh kmetijstvu služeče snovi po najniži tarifi prevažujejo.

Nadaljna skrb naša bo morala biti obrnena na oni vir, s katerim moremo okrepčavati senožeti brez posebnih stroškov. Jaz mislim na vodo, s katero bomo napajali senožeti. Na Laškem, posebno v Lombardiji, napajajo travnike z vodo in po 10krat v letu jih kosé! Mnogo je pač travnikov, ki imajo tako lepo naravno lego, da bi z najmanjšim trudom lahko napeljala se voda na-nje!

Pa kakor je napeljava vode, sposobne za napajanje travnikov, neobhodno potrebno delo, katero bomo morali popolno izkoristiti za pomnožitev krme, prav tako bomo morali misliti na odpeljavo vode, ali na izsušenje premnogih močvirnih travnikov, katerih se silno mnogo še na Kranjskem nahaja. Da! z izsušenjem močvirnih ali mokrotnih travnikov bomo zamogli na tisoče in tisoče centov sena več pridelovati. Vsakako bo tu morala pripomoči država, ker veliko je travnikov, ki so močvirni, ker jih zalivajo bližnje reke itd., in v takih slučajih more edino le pomagati, če se reke regulirajo. Kakor bo velikanske koristi izsušenje ljubljanskega mahovja ali močvirja, tako bi tudi reguliranje Ljubljanice in drugih notranjskih vodá bila premogočna pridobitev sená.

Koliko pač razdira in odnaša Sava senožeti, kako žalostno zre oko na planjavo, katero Sava nadkraljuje!

Pa tudi manjše vode, potoki marsikedaj silno škodujejo in močvirijo travnike. Omenjam le travnikov v krašenski dolini. Ondi sem našel prav čedna goveda in koliko bi jih mogli več imeti, ko bi regulirali ono majhno vodo, potok, ki zaliva dolino in močviri njene travnike. Koliko tisoč centov izvrstnega sená bi dobili s tem gospodarji v krašenski dolini! Pa kam bi zašel, ko bi hotel na vse močvirne travnike, kolikor sem jih našel na Kranjskem, opozoriti; to lahko opustim toliko bolj, ker sem v referatu o stanji govedoreje po Kranjskem sl. ministerstvu kmetijstva, katero mi je dalo nalog, to preiskati, dovolj določno vse pokrajine naštel, katere bi bile silno potrebne državne podpore, da bi izsušile travnike, na katerih bi tisoče centov sladkega sena več potem dobivale in s tem pomnožile število goved. Uže takrat pred 4 leti, ko še nismo mislili, da bo vlada vendar-le toliko odločno postopala ter zaprla mejo ptujim govedom, sem poudarjal vse to in v referatu k sklepu izrekel: Hoče li slavna vlada pripomoči Kranjski k večemu blagostanju, naj jej pomaga zboljšati travnike z reguliranjem rek in potokov, vsled česar se bo pomnožilo število goved, katera so edina izdatna zaslomba za kranjske kmetovalce. In res ni drugače mogoče, vsaj daje kakovost travnikov podlago govedoreji; kakoršni travniki, takošna živinoreja!

(Dalje prihodnjič.)

Spomini iz potovanja

po vélikih posestvih pruske, češke in šlezke dežele.

Spisal Gust. Pirc, adjunkt dež. vino- in sadjerejske šole na Slapu.

(Dalje.)

Od velikega števila jako izglednih posestev južne pruske Šlezije hočem natančneje popisati le dvojno. Med Vratislavom in Ratisborom leží grajščina

Kopic.

To posestvo je imovina jako bogate družine grofa Schaffgottsche-a. Posestvo ni samo po svoji velikosti in lepoti imenitno, temuč tudi vsled velikanskih naredeb in zboljškov, ki služijo v to, da zemlja veče dobičke doprinaša in da se njeni pridelki lože in boljše v denar spravijo.

Celo posestvo je pod vodstvom „kameralnega ravnateljstva“, kateremu so priredeni različni oskrbovalni uradi s celo tropo kmetijskih uradnikov. Vsi tamošnji uradniki, brez izjeme, izšolani so na viših kmetijskih šolah, in še celó prvi hlapci, „šarfarji“ imenovani, so večidel bivši učenci nižih poljedelskih šol.

Posestvo sme se prištevati tako zvanim obrtniškim gospodarstvom, kajti ogromna večina pridelovanih rastlin rabi tovarnam za izdelovanje sladkorja, vinskega cveta, škroba, cikorije itd. Se ve da, da tako intenzivno gospodarstvo je le tam mogoče, koder je dosti kapitala in koder oskrbništvo o vseh potrebnih kmetijskih in tehničnih vednostih razpolaga.

Posestvo je popolno arondirano, in posamezne pristave so le malo ena od druge oddaljene. V sredi posestva, v lepem, po angleškem načinu narejenem parku, stoji velikanski grad Kopic. Grad sam, jako okusno v modernem slogu sezidan, služi le v stanovanje posestnikovi družini. Uradi, stanovanja uradnikov in fabriških delalcev, fabrike itd. so v posebnih poslopjih blizo grada. Vsa ta poslopja so jako lepo zidana, ter vsa skupaj delajo na človeka vtis, kakor da bi prišel v kako majhno mestice.

Okolo grada razprostirajo se veliki cvetličnjaki in daleč okrog sloveči zimski vrt. Ta vrt, ki ima nalogo, posestniku v zimskem času nadomestovati lepo naravo prijetnih letnih časov, je veliko poslopje iz železa in iz stekla. V njem se nahajajo različna drevesa, domača in inostranska, kakor na priliko, palme, smokve itd. Tla, na katerih so, kakor po vrtih prostori s travo in cvetlicami, prepreženа so z gladkimi poti in stezami. Ves prostor se zgreva po zimi z vročim zrakom, katerega se po železnih cevih napeljuje. Popis še veliko druzih lepih reči vrtnarske umetelnosti bodem opustil, ker one bi le izučenega vrtnarja zanimale.

Naj le še omenim majhne trdnjavice, katera je sezidana v parku na umetnem griču; v njej se nahajajo 3 gostostrelke (Mitrailleuse) od onih, katere so Nemci Francozom v vojski vzeli. Te gostostrelke nahajajo se skoraj pri vseh onih bogatih pruskih posestnikih, ki so bili v nemško-francoski vojski, ter so zavzemali kakošno višo vojaško službo, kot spomini na srečno zmago.

Posestvo Kopic šteje 10 pristav, h kateri vsaki spada 600—1000 jutrov (2 jutra = 1 oral) polja in travnikov. Vsaka pristava je pod oskrbništvom enega oskrbnika, enega adjunkta in enega kontrolorja.

Živina vsake pristave dobi potrebni del sena od dotičnih travnikov, sicer so pa oni pod posebnim oskrbništvom kulturnega inženirja in njegovega asistenta. Travniki so vsi planirani in po Petersonovem načinu drenirani, to je, cevi, ki so pod zemljo položene ter imajo nalog, vodo iz spodnje plasti odpeljevati, služijo zopet v gotovem času za napeljevanje vode na travnike.

Vsled velikega pridelovanja kupčijskih rastlin ostane krme za domačo živino le malo na posestvu, zato pa tudi toliko živine ni, kakor bi je obziroma na velikost polja in potrebnega gnoja ter intenzivnega gospodarstva moglo biti. Primanjkljej gnoja nadomestuje se z umetnimi gnojilnimi pripomočki, kakor je na priliko guano in Štasfurtska sol in pa s posebno skrbljivim, izvrstnim obdelovanjem zemlje.

Na eni pristavi tega posestva naredil se je tudi poskus gospodarstva brez živine, izvzemši nekoliko vprežne, pa pokazalo se je, da ne gre tako lahko, kakor teorija uči; res je, da pridelki, kar se tiče njih množine, ostanejo enaki, pa stroški so veliko veči, ker

potrebni umetni gnojilni pripomočki so jako dragi. Zunaj tega se pa fizikalični stan zemlje pri takem gospodarstvu od leta do leta slabša, ker le živinski gnoj zemlji vse to zamore dati, kar njej v raščo rastlin rabi.

Kolobarjenje je na vseh pristavah vredeno po načinu menjalne setve; kolobarji so jako umno sostavljeni in imajo večidel 8—12letno rotacijo. Prideluje se: sladkorna pesa, krompir za izdelovanje surogatne kave, raps za izdelovanje olja, potem pšenica, oves in rž. Več kot polovica celega polja je uže drenirana, in sčasoma zgodilo se bode to z vsem poljem. Orje se sicer čisto navadno; v rabi so deloma Hohenheimska orala, deloma ruhadla, samo za sladkorno peso, cikorijo in krompir se globoko orje in to s parnim plugom. O tem pa hočem prihodnjič pisati.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

Eine That unseres Ministeriums.

S temi besedami nam „Wiener landw. Zeitg.“ naznanja veselo novico, po kateri bo južna železnica morala davek plačevati, za katerega so letos „Novice“ uže večkrat svoj glas povzdignile. Navedeni časnik namreč poroča, da je kupčijski minister v davkovskem odseku odločno rekel, „da vlada nikakor na to ne misli davek od dohodkov južni železnici odpustiti, ampak tirjala ga bode.“ Če se to zgodí, ima država nad 2 milijona dohodkov več na leto in dan, katerih krvavo potrebuje.

Sadjereja na Českem.

Velikansk je pridelek raznega sadja na Českem, posebno jabolk. Po statističnih preiskavah zadnjega časa je na Českem 10 milijonov sadnih dreves v vrtih, 1 milijon in 600.000 na pašnikih in okoli 2 milijona ob cestah in potih. Po takem imajo na Českem okoli 14 milijonov sadnega drevja, katerega vsako leto na novo zasadijo za poldrugi milijon. Česko sadje gre posebno v severno Nemčijo in v Rusijo in českí deželi vsako leto neizmerno veliko denarja privabi.

Znanstvene stvari.

Zapisnik

o 16. občnem zboru Matice slovenske

v Ljubljani 14. aprila 1880.

(Konec.)

Gospod blagajnik Vilhar bere „sklep računa vseh dohodkov in stroškov „Matičinih“ za XV. leto, to je, od 1. januarija 1879. leta do 31. decembra 1879. l. in potem proračun za XVI. leto, to je, od 1. januarija 1880. do 31. decembra 1880. leta.

Iz tega računa*) se vidi, da je „Matica“ to leto imela premoženja po odštetih stroških v gotovini 2788 gold. 40 kr. in v obligacijah 12.760 gold. (v hranilnici 1988 gold. 20 krajc.), in če se k temu prišteje dozdaj vplačani znesek za novo hišo z 21.612 gold. 36 kr. in vrednost stare hiše z 11.400 gold., potem vrednost inventarja in knjig 5700 gold., pokaže se konečnega premoženja v gotovini 41.500 gold. 76 kr. in v obligacijah 12.760 gold., tedaj vkup 54.260 gold. 76 kr. (Matično premoženje se je leta 1879. po vsem povekšalo za 660 gold. 18 kr.) Stroškov je „Matica“ to leto imela: za upravo 415 gld., za honorare spisov in zemljevidov 1586 gld. 95 kr., za tisk 2221 gld. 70 kr., za vezanje knjig 136 gold. 58 kr., hišnih stroškov (davkov itd.) 930 gld. 92 kr., za novo hišo 21.612 gold. 36 kr., za obresti od dolgá nove hiše 110 gold., raznih izdatkov 63 gold. in 54 kr., tedaj stroškov skup v gotovini 27.077 gld. 5 kr. in 26.750 gold. v obligacijah. V proračunu ostaja za izdavanje knjig tekočega leta 3549 gold.

Dr. Starè pravi, da po §. 17. Matičnih pravil mora njena glavnica imeti tako varnost, kakoršne je po zakonu treba sirotinskemu imetku, in zato se mu nikakor ne zdi varno, da je odbor kupil hišo banke „Slovenije“, na kateri (hiši) je še 31.000 gold. dolgá vpisanega, ter želí, da naj odbor skrbí, da se ta dolg nemudoma izknjiži.

Tudi dr. Tavčar se čudi, kako se je „Matica“ mogla spuščati v spekulacije z banko „Slovenijo“, ter želí pojasnenja, zakaj se teh 31.000 gold. še ni raztabuliralo.

Dr. Zupanec odgovarja, da je bila v zadnjem občnem zboru očitno želja izrečena, naj se namesto malovarnega papirja ali denarja v ogerskih obligacijah itd. nakupi kaka nepremična lastina, in tako je odbor tudi storil, ter je prepričan, da je z nakupom hiše denar dobro naložil. — Gosp. Vilhar se čudi, kako se mora odboru tolika lahkomiselnost očitati, da bi bil Matičin denar tje v en dan izplačeval. Za vsaki znesek se je terjala pobotnica, in plačanega je uže 20.000 gold. tega dolgá, a zbrisati se še do sedaj ni mogel, ker dotična gospoda advokata še nista gotova z dokumenti; to pa se bode v kratkem času zgodilo. Hiša nese dobre obresti, in prodala bi se lahko z dobičkom, ako bi občni zbor to želel, kajti kupcev je več; — sploh pa, če sl. zbor misli, da je hiša slabo kupljena, kupim jo jaz, in „Matici“ povrnem izdano vsoto za njo. Kar se tiče raztabuliranja dolgá na hiši, je to dolžnost banke „Slovenije“, in „Matica“ si je pridržala nekaj izplačila tako dolgo, da se dolg na hiši popolnem izknjiži. Kupčija se je postavno vršila, in kapital, ki ga je „Matica“ v nakup te hiše naložila, je popolno varno naložen. — S tem je bila stvar do kraja rešena.

Gosp. Grasselli nasvetuje, naj občni zbor odseku za nakup hiše banke „Slovenije“ izreče toplo zahvalo za trud in za toliko dobro kupčijo pri tej hiši. — Občni zbor z veliko večino ta nasvèt sprejme.

Proračun za leto 1880. je bil brez ugovora sprejet.

Za pregledovanje društvenih računov izvolijo se gospodje: prof. Celestina, Ivan Hribar in Fr. Kadilnik.

Gosp. L. Robič predlaga, naj se, kakor je bilo uže nekdaj v navadi, vplačana letnina in ustanovnina po „Novicah“ naznanja.

Zbor sprejme ta predlog.

Potem prevzame predsedništvo prošt gosp. dr. A. Jarc, in predsednik dr. Bleiweis nasvetuje sledečo resolucijo: „Občni zbor „Matice slovenske“ je zadovoljno slišal glas po časnikih, da se prične izdelovanje toliko nam potrebnega „slovensko-nemškega slovarja“, in do svetlega gosp. knezoškofa izreka nado, da se pričeto delo bode kmalu dovršilo.“ — Občni zbor je enoglasno pritrdil temu predlogu. — Pozneje se oglasí dr. Dolenec in željo izreka, naj Matični odbor poprosi gosp. knezoškofa, da se vredništvo slovarja izročí gosp. Fr. Levstiku. Predsednik misli, da po tem, kar se je po časnikih bralo in tudi privatno slišalo, je to uže fait accompli, in po takem zadostuje uže sprejeta resolucija, ki gosp. knezoškofu izreka željo, da slovenski slovar kmalu zagleda beli dan.

*

*) Sklep računa in proračun razdelila sta se nazočim gg. udom.

Ko predsednik skrutinatorje 178 volilnih listov imenuje, se občni zbor končá.

Za odbornike so bili izvoljeni gospodje: Cigale Matej, Šolar Janez, Marn Josip, Praprotnik Andrej, Einšpieler Andrej, Grasselli Peter, Vodušek Matija, dr. Šust Janez in Grabrijan Jurij.

Domače stvari.

Kaj so narodnjaki za Ljubljano storili, ko so v mestnem zboru gospodovali.

Man sage uns doch, was die nationale Partei während der Zeitdauer ihrer Herrschaft für Laibach gethan hat?
Deschmann et Comp. „Tagblatt“ 74.

(Konec.)

Na tržne zadeve se je zmerom gledalo z največo pazljivostjo. Novi tržni red, ki stopi na mesto zastarelih pravil, ne zadostuje le silni potrebi, ampak razdeljuje tudi bolj pripravno tržne kraje na posamezne prostore. Posebno je bilo preloženje trga s starinsko robo na breg, in sv. Miklavža trga na kongresni trg živa potreba. V novi tržni red se prepoved predkupa ni vzela, ker je bila ta prepoved uže poprej po sklepu mestnega odbora preklicana ter je tako prav nepotrebno zadrževanje proste prodaje odpadlo.

H koncu je treba še denarstvene zadeve v kratek prevdarek vzeti.

To se je bilo kmalu previdelo, da mali dohodki nikakor ne zadostujejo zeló povišanim tirjatvam sedanjosti. Gledati se je moralo, kako bi se povišali. Mestni odbor se je pri tem držal načela, da pri visokosti državnih davkov in deželnih priklad se je, dokler je mogoče, ogibati mestnih doklad. Misliti se je moralo na povikšanje drugih prihodkov, in res se je posrečilo mestne prihodke po naslednji poti zdatno povikšati:

a) tlakovina se je od 1 kr. za vožno živino, in ½ kr. za gnano živino povikšala na 3 in 2 kr.; b) na vedro v Ljubljani popitega piva se je naložilo 40 kr., in ti dve reči ste povišali mestne dohodke za 19.200 gld.; c) od gostaščine se je vpeljala priklada (1% pri gostaščini od 50 do 100 gold. in 2% pri viših), katera je znesla prvih 16 mesecev 8840 gold., in utegne znesti na leto 6000 gold.; d) za porabo mestne klavnice se je za vsako živino vpeljala klavnina 50 krajc. z letnim zneskom 1400 gld.; e) vpeljava takse pri stavbenih ogledih vsled deželne postave 14. avgusta 1866. leta, štev. 13 na leto 200 gold.; d) povikšali so se prihodki od zemljišč po kupljenem gradu Podturnom na 3660 gold., skupaj tedaj za 30.460 gold.

To povikšanje dohodkov je znamenito, in vendar nobenega plačevalca davkov posebej ni zadelo.

Drugo zdatno povikšanje mestnih dohodkov se pa pričakuje od začetka leta 1869. iz povikšanja dohodkov od priklade na vžitnino. Ta reč stojí tako le: Mesto ljubljansko je imelo pred letom 1830. svoj lastni oktroa s stanovitnimi prikladami po določenem tarifu. Po letu 1830., ko je splošna vžitnina nastopila, je pa bilo mesto nekaj časa samo najemnik združenih prihodkov in si je pomagalo s podnajemniki, kateri so morali za državne dohodke en del najemščine v državno blagajnico in za mestne priklade drugi del najemščine v mestno blagajnico plačevati. Del najemščine, ki se je državi plačeval, je znesel 1834. leta 50.000 gold. Al ta znesek se je moral tadanjemu kameralnemu uradu premajhen zdeti, ker prišel je dopis dvorne komore, ki je tirjala od mesta ljubljanskega, da naj plača znesek 60.000 gold., tedaj 10.000 gold. več, s pristavkom, da če mesto noče vstreči tej tirjatvi, se bode vžitnina po očitni dražbi v najem dala, pri tem za fiskalno ceno 108.000 gold. vzame, od kterega zneska se je za državo 60.000 gld., za mesto pa 48.000 gold. odločilo. Ker se mesto nikakor ni hotelo udati tej tirjatvi dvorne komore, zato se je vžitnina po očitni dražbi v najem dala, in mesto je dobivalo po 48.000 gld. Od tega časa, akoravno se je vžitnina pri vedno večem povžitku za več ko dvakrat povišala, ostalo je zmerom pri stari plači, pa nikdo ni na to mislil, kako neprimerna je ta plača, pri kateri le mesto ljubljansko škodo trpí. Mesto ima pa tudi popolno pravico, da priklade, ki mu po tarifi pripadajo, samo za-se v najem oddá, ker se tej pravici nikdar ni odpovedalo, in se mu ne dá dokazati, da se je kdaj zavezalo, da bo dozdanji namestek 48.000 star. den. ali 50.400 gold. avst. velj., kateri je bil le okoliščinam leta 1834. primeren, za zmerom jemalo. Mestni odbor je toraj sklenil, da se konec leta 1868. namestku vžitnine, ki ga je dozdaj prejemal, odpové pod tem pogojem, da se mu pobiranje mestnih priklad k vžitnini po tarifi leta 1834. v lastno oskrbo ali pa na oddajo v najem prepustí, in je dotično prošnjo finančnemu ministerstvu predložil. Ni dvomiti, da bo izdatno povikšanje mestnih dohodkov zadostovalo vsem pravičnim in ne prenapetim tirjatvam.

To je posnetek iz tiskanega poročila županovega, ki kaže, kako so gospodarili narodni možje v mestnem odboru, koliko so za mesto storili in kako velik studenec novih dohodkov so mestu odprli s tem, da so vžitnino v svoje lastne roke vzeli. — I kaj pa so liberalni nemškutarji v primeri s tem storili, kar pričujoče poročilo kaže? Prodali so, kar se je dalo, zemljišče prodali na mahu, — šolo na „grabnu“ so zidali, al z denarjem, ki je v mestno kaso padel, kakor kamen po naključbi s strehe pade.

Iz državnega zbora.

Govor poslanca gospoda Kluna

v zbornici poslancev 23. aprila za slovenske srednje šole.

Ker vem, kako treba hiteti z obravnavo državnega proračuna in ne zavleči je s predolgim govorjenjem, bi se ne bil oglasil, ako bi resolucija o slovenskem jeziku ne bila tako hudo napadena od leve straní. Tako se mi pa zdi, da mi je dolžnost potegniti se za narod slovenski, ki se vendar enkrat nadeja ozira na materni jezik svoj.

Kdor verjame besedam govornikov na levi strani (Duhaču in Foreggerju), bo mislil, da se nam v tej zadevi ni kar nič pritoževati in zahtevati nikakoršnih sprememb. Saj sta ta gospoda si štela v dolžnost, zaklicati nam, da se slovenski jezik zadosti gojí in da je kot učni jezik v šole uže zdaj vpeljan, a da, ker je na prenizki stopinji, večega ozira še vreden ni itd. V eni prejšnjih sej je uže nek poslanec s Českega nam isto očital ter pravil, da se ne le pri sodnijah in druzih uradih občuje z ljudmí v njihovem maternem jeziku, marveč da je tudi učencem dana prilika, vzdigniti se do viših šol, ne da bi bili do tje učili se kaj v kakem drugem, kakor v svojem maternem jeziku.

Jaz ne vem, kje so gospodje one strani tako čudno podučili se o tem; po svojih lastnih skušnjah gotovo ne, ker bi ne mogli trditi reči, ki so pri nas ravno narobe. Poldrug milijon Slovencev nima ne ene same srednje šole, na kateri bi bil slovenski jezik zares vpeljan kot učni jezik in kjer bi se toliko oziralo ná-nj,

kolikor je potrebno, da se učenec more dobro izobražiti v svojem maternem jeziku.

Pač nahajamo v proračunski predlogi pri gimnazijah v Ljubljani, Novemmestu in v Kranji pridjano opombo „nemško-slovenska“, in komur prave razmere niso znane, ta bi po tem prav lahko mislil, da imamo vsaj na Kranjskem nemško-slovenske, to je, utrakvistične (dvojnega jezika) šole. Ker toraj oni pristavek na videz pobija mojo nasprotno trditev, bom za potrjenje svojih besedí navedel važno pričo prejšnjega naučnega ministra samega (Stremajera). — V seji proračunskega odseka 11. februarija 1880. je gosp. dr. Stremayer na razloge dr. Vošnjakove, hoteč braniti se očitanja, da je bila Kranjska gimnazija opuščena le z mržnje do slovenskega naroda, odgovoril: „Kranjska gimnazija je bila nemška, toraj razpade natolcevanje predgovornika v nič.“ Kdaj tedaj je minister povedal resnico: ali takrat, ko je v predlogi, sestavljeni pod njegovim vodstvom, to gimnazijo imenoval „nemško-slovensko“, ali pa takrat, ko je rekel, da je nemška? Jaz mislim pač, da le zadnji pot, in to je tudi resnica. Huje ko z „natolcevanjem“ poslanca celjsko-brežkih kmetiških občin, ki se vendar naslanja na to, kar vlada v svojih predlogah sama pravi, huje ko po „narodnih hujskajočih listih“ — kakor se je dopadlo takrat rêči gospodu ministru — se zapeljuje po mojih mislih ljudstvo s tem, če kdo zdaj tako, zdaj drugače govorí in ravná, kakor mu tisti hip za dosego cilja bolje kaže.

Še manj je jugoslovanskim dijakom, dokončavšim srednje šole, mogoče, do dobrega izobražiti se na kakem slovanskem vseučilišči. Jaz bi se te reči še dotaknil ne bil, ker ne spada sem, če bi govornik ravno pred mano ne bil toliko govoril o vseučiliščih. Imamo pač jugoslovansko vseučilišče v Zagrebu, ki pač ni tako slabo, kakor je govornik pred mano pravil, in je Dalmatincem, Istrijanom in Slovencem prav priležno. Al po dualizmu smo prišli tako daleč, da je za nas Slovence vseučilišče zagrebško toliko, kakor da bi ga ne bilo, ker Hrvatska uže tako rekoč veljá za unanjo tujo zemljo in tam prestani izpiti in pridobljeni diplomi v Cislajtaniji nimajo veljave.

Postava zahteva, in to se tudi popolno samo ob sebi razume, da bi morali učitelji in profesorji po srednjih šolah na Slovenskem poleg nemščine tudi slovenščine zmožni biti. Ali kakor je prejšnji naučni minister znal izraz „nemško-slovenski“ tako pristriči, da ni ostalo nič ko „nemško“, tako se tudi s to postavno določbo ni prav natanko ravnalo in nastavljali so se po naših „nemško-slovenskih“ šolah učitelji, ki slovenščine niso ne le dosti zmožni, marveč je prav nič ne znajo. (Klici: čujte!) In taki nemški profesorji ne podučujejo le po viših, marveč tudi po nižih razredih naših srednjih šol, v katerih velika večina učencev v nemškem jeziku še ni tako trdna, da bi mogla dobro razumeti učitelja, kateri jim svoje tvarine ne more umneje razložiti v njenem maternem jeziku. Da se imajo zavoljo tega ne le otroci boriti z največimi težavami, ampak da to silno škoduje tudi učnemu predmetu, tega mi ne bo treba še posebno povdarjati. Prav tako je med vodji (direktorji) srednjih šol po Slovenskem komaj par takih, ki s stariši svojih šolskih učencev morejo govoriti brez tolmača. (Klici: čujte! čujte!) In vendar veste, gospôda, kako zeló potrebno je za šolski napredek otrók to, da se stariši morejo pogovarjati in sporazumeti z vodji šol.

Pač nam ne manjka izvrstnih domačih učiteljev, al ti so se morali prej omenjenim nemškim profesorjem umakniti nekaj „iz službenih ozirov“, večkrat pa tudi le zavoljo družbinskih zadev, da tast more imeti svojega zeta blizo sebe. Da se je prej omenjenim domačim zastavila pot nazaj v domovino, so večkrat — če se ne motim, okoli petnajstkrat — ravno najvažnejša mesta, mesta šolskih vodij, oddali brez vsega, po postavi zapovedanega razpisa. So se pač bali priti v neprijetno zadrego, da bi bili morali zaslužne domače profesorje vendar-le v poštev jemati in nazadnje morda celó dati jim prošena mesta; kje pa bi bila ostala potem precartana nemška kultura? In bi tako ravnanje ne bilo morda utegnilo pri nekaterih izbuditi suma, da se Slovencem na roke gre, kar bi bilo po mislih nekaterih ljudí se ve da strašanska krivica!

Prav tako, kakor z oddajanjem voditeljskih in učiteljskih služeb, je z nastavljanjem šolskih nadzornikov. Za časa Hohenwartovega ministerstva so na Kranjskem pač postavili šolskega nadzornika (Šolarja), ki je bil res kos svojemu poslu; njemu je bilo izročeno skupno nadzorstvo humanističnih in realističnih predmetov. Pa kmalu po odstopu Hohenwartovega ministerstva se je začel mu čas trpljenja. Z izgovorom, da ni ugodno za napredovanje vednosti, če le en nadzornik nadzira vse predmete, so mu odvzeli nadzorstvo realističnih predmetov in izročili to nadzorniku v Gradcu, ki ni hodil le nadzirat, ampak tudi k sejam deželnega šolskega sveta v Ljubljano skrbet za povzdigo „nemške kulture“. Predlanskim pa je bil ljubljanski šolski nadzornik (Šolar) premeščen v Dalmacijo, čeravno on sam tega ni prosil niti želel. Ne bom ravno trdil, da se je to zgodilo zato, ker je slovenskega rodú, vendar se je pa vsakemu tako zdelo. In zdaj nimamo nobenega svojega šolskega nadzornika več, marveč izročili so nadzorstvo naših srednjih šol nadzornikoma ob skrajnih mejah naših, v Trstu in Gradcu; teh ima pa zdaj vsak obá predmeta, humanističnega in realističnega, kar prej ni smelo biti! Res, lepa ilustracija skrajšanja dela in državne varčnosti! Vrhu tega nobeden izmed nju ni zmožen slovenščine. Kako pri tem moreta nadzorovati napredek na nemško-slovenskih srednjih šolah, posebno še v slovenščini, to je zastavica, katero bodo tudi gospodje one straní zeló težko uganili.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Z Dunaja 3. maja. (*Časnikarstvo tukaj in tam, — državni zbor.*) Nikar si ne domišljujte, da zdaj o dišeče cvetečem mesecu maji samo v Ljubljani nekateri časniki v osebnih napadih „dišečo surovost“ iz sebe hlapijo, — ne, ne, tudi tukaj ni nič boljše: vsak govornik iz desnice je tukajšnji semitovski gardi dober plen; če se pa celó izmed slovanskih govornikov kateremu primeri, da mu v nemškem govoru besede ne tekó tako gladko, kakor mu misel teče v slovanskem duhu, no, gorjé mu! Levičarskih oho-klicev v zbornici in vdrihanja časnikov ni ne konca ne kraja. Vse drugače pa ravnajo levičarji s svojimi: vse njihovo se hvalisa, da je gnjusno brati, umazani čini njihovih pristašev pa se molčé zamoré in zatajé. Sledeči slučaj to eklatantno spričuje: Tukajšnji advokat in v časnikih zmiraj slavljeni zagovornik v kazniških pravdah dr. Neuda obsojen je bil nedavno po disciplinarnem senatu advokatov v kazen 300 gold. zato, ker je od zatoženca zahteval in vzel za zagovarjanje 1000 gold., akoravno je moral vedeti, da si je zatoženec ta denar le po krivični poti mogel pridobiti, — to se pravi: obljubil mu je, kolikor sploh mogoče, obsodbe ga rešiti, ako mu dá dober del po krivici pridobljenega denarja. In evo! ne eden ustavoverskih časnikov o tej obsodbi ni ne besedice črhnil! Pa zakaj ne? — zato, ker je Neuda semit in zvest levičar. — Morebiti bi ne bilo na škodo, ako bi v Ljubljani ta ali uni to levičarsko taktiko nekoliko pre-

vdaril. — V zbornici poslancev je pretekli teden zeló zeló napeta struna ta teden zopet nekaj odjenjala. Po viharnih sejah o vojni taksi pričele so se danes zopet redne, in po pravici govoriti, nekatere zeló plevnate debate o državnem proračunu. — O daljnem delovanji zborovem so v nazočosti ministerskega predsednika grofa Taafe-a, načelniki klubov sklenili, da se bo od jutri naprej zborovanje pričenjalo uže ob 10. uri dopoldne in da ima trajati vsaki dan do 4. ure popoldne, tako, da se budgetna debata, ako moči, končá uže ta teden, drugi teden pa bi se imele še uvrstiti: a) verifikacije Gornje-avstrijskih volitev z nasvetom, da se po tamošnjem velikem posestvu izvoljeni levičaji Fr. Gross, Handel in Dehne ne potrdijo, b) pogodba s Srbijo gledé železnic, c) kupčijska pogodba z Nemčijo, d) vojna taksa, e) pogodba brodarska po reki Labi (Elbe), f) (zdaj še le obljubljena) postava o davku na sladkor, g) po gospôski zbornici prenarejena postava o ponarejanji vina in h) volitve za prihodnje delegacije. — Pri tem programu in kakor danes obravnava teče, pa do binkošti zborovanje ne more biti končano. Zanesljivo se govorí, da bo zbornica s slovesnim prestolnim govorom sklenjena, in ne kakor prejšnji čas tolikrat, se zborovanje samo natihoma pretrgalo.

V Gorici 2. maja. — Naše mestne volitve so končane; zmagali so tudi v 1. razredu „magistratovci". Ko so bili v 3. in 2. razredu „economici" pobiti, potisnil jih je zadnje dni v kot načelnik naših Nemcev, gosp. Vilh. Ritter, in postavil se sam za voditelja agitacije proti magistratovcem. A spodletelo mu je, kakor êkonomistom. Prav mu bodi! — Kako je to — poprašujejo mnogi — da volitev za deželni zbor po odpovedi gosp. deželnega predsednika Winklerja še ni razpisana? To je res čudno, vendar pa smo že uganjko rešili. Ni ne prazna govorica, da pojde v prihodnji sesiji našega deželnega zbora za poroštvo, ki bi ga imela prevzeti dežela, da se povrne državi 800.000 gold. potrebnih za poravnavo dolenje Soče. Dve tretjini tega zneska misli namreč vlada predplačno založiti, če prevzame dežela poroštvo za povračanje. Ker bi bila dela na Soči le laškemu okraju v korist, ne marajo slovenski poslanci za omenjeno vsoto in dotično poroštvo. Zato je tistim, ki silijo na poroštvo, všeč, da ostane eno slovensko mesto v deželni zbornici prazno, ali pa da pride v zbor mož, ki bi za prevzetje poroštva glasoval. Tega moža mnogi prav v visokih krogih iščejo. To je ena stran volitvene zadeve, druga pa je ta, da se mora pri volitvi računati — z Bovčani, kateri imajo nasproti vsem drugim 4 trgom večino glasov, tako da, kamor se oni nagnejo, zmago odločijo. In ta štrena ne zadostuje še nekaterim, imeli bi radi koj zdaj še drugi ravs in kavs — za državno poslanstvo! Sicer pa dobro podučeni dopisnik iz Čepovana v zadnji „Soči" piše, da se bode gosp. deželni predsednik in naš posl. Winkler tudi še v prihodnji sesiji državnega zbora potezoval za zboljšanje duhovske kongrue, kakor se je — ni davno — potegnil za napravo slovenske sodnije za okolico goriško (in — pristavljam jez — za obveljavo deželnih jezikov v srednjih šolah). Čepovanskega dopisa konec je ta-le: „Te zadeve" (kar je namreč g. Winkler odgovoril in storil za „katol.-polit. društvo" v Čepovanu) „javim tudi zato, ker so mi dokaz, da naš državni poslanec še ni dal prilike, njegovim volilcem javno očitati, da je njihovo prijateljstvo do Winklerja veče, nego do ljudstva." — Pretekli ponedeljek (26. u. m.) je bil tukaj novi škof krški, monsignor Feretič. Posvečevali ga bodo naš prevzvišeni knez-nadškof 23. dne t. m., na sv. Trojico; to je prav tisto nedeljo, katero so bili oni sami pred 25 leti v Ljubljani posvečeni. Tisto leto pa je bila Sv. Trojica 3. junija. Nadejamo se, da bomo videli 23. maja vse poddružne škofe v naši (cerkveni) metropoli. Dne 24. junija pa bo Gorica obhajala imeniten dan: petindvajsetletnico svečane instalácije Njih ekscelencije preč. našega kn.-nadškofa dr. Andreja Gollmayr-ja. — V Dornbergu se je odprla včeraj vinska razstava. — Dež imamo že nekaj dni, pa ne, da bi zemljo, kakor je potrebno, premočil. Ker je bil april suh, je sadno drevje lepo odcvetelo. Tudi trta dobro kaže; škoda, da je huda zima veliko trt pomorila.

Iz Ljubljane. — Včeraj zjutraj je naš velečastiti c. kr. deželni predsednik gospod Winkler, za nekoliko dni zapustivši državni zbor, došel v Ljubljano, da prevzame opravila deželnega načelstva. Gospod deželni predsednik sme uverjen biti, da mu domovina naša pride s polnim zaupanjem naproti ter mu navdušeno kliče: „dobro došel!" In kako da ne bi bil ta klic soglasen klic vseh poštenih naših deželanov, ki želijo mirú v domačiji in sprave med strankama, za katero je njegov prednik visez Kallina nekoliko pot gladíl in katero bo on kot mož stroge pravice gotovo nadaljeval. Saj je njega imenovanje za deželnega predsednika vojvodine Kranjske po pravici navdušilo prevzvišenega našega grofa Hohenwarta k besedam, ki jih je govoril v banketu na slovó gospodu Winklerju, rekši, da čestita domovini naši, ki za deželnega predsednika dobi možá, ki jej ni tujec, ki govori njen materni jezik, ki si je v svojih raznoterih službah pridobil čuda velik zaklad vednosti in skušenj, s katerimi bode imponiral uradnikom in imenitni svoj posel zgledno opravljal, ki pa ima tudi srce, da bo svoje vednosti obračal na blagor deželi, kateri na čelo ga je postavilo Nj. veličanstvo presvitli sesar. In v to ime bodi nam srčno pozdravljen novi naš deželni predsednik!

— C. kr. deželni predsednik gospod Winkler je včeraj počastil družbo kmetijsko s preprijaznim dopisom, v katerem centralnemu odboru naznanja, da je 4. dne t. m. prevzel vodstvo svoje nove službe. V tem pismu družbo zagotovlja, da bode potrebščinam kmetijstva zmerom svojo polno pozornost naklanjal in da ga bode posebno veselilo, kar bo le mogoče, željam družbe kmetijske vselej vstrezati ali v svojem lastnem področji ali pa s podpiranjem njenih predlogov pri sl. ministerstvu.

— Gosp. vitez Kallina, zdaj ces. namestnik moravski, je prav hudo zbolel na Dunaji, pa se vendar s pomočjo zdravniško in po skrbni strežbi svoje blage soproge zopet toliko ozdravil, da utegne v malo dneh se podati v Brno v svojo novo službo.

— (*Nova volitev poslanca v deželni zbor kranjski*) namesto prezgodaj nam umrlega preblagega grofa Barbota je razpisana na 14. dne t. m. Čeravno peticije narodnih poslancev za razpust sedanjega zbora sl. ministerstvo ni še rešilo in ni še določeno, ali gredó narodni poslanci v ta zbor, v katerem so naši nasprotniki po vsakojakih načinih večino si pridobili, se vendar narod naš ne sme odtegniti novi volitvi v Trebnjem, da nam nasprotniki ne vrinejo s par glasovoma kakega svojega privrženca. Zato je, kakor slišimo, prvomestnik narodnega volilnega odbora nemudoma razposlal, kakor je navada, zaupnim možem pozive, naj po dogovoru z volilci nasvetujejo rodoljuba, ki ga nameravajo voliti, in to brž ko mogoče, da potem po došlih mu nasvetih centralni volilni odbor javno okliče kandidaturo.

Namesto pl. Langerja, ki se je odpovedal poslanstvu volijo pa tako imenovani „veliki posestniki" 25. maja svojega poslanca. Dokler velja sedanji Schmerlingov volilni red, nam ni mar za to volitev.

— (*Iz seje družbe kmetijske 2. dne t. m.*), kateri je o navzočosti 8 odbornikov predsedoval baron Wurzbach, je došlo „Novicam“ sledeče poročilo:

Ker je c. kr. kmetijska družba sl. ministerstvu kmetijstva voljo razodela, da prevzame opravila bivše c. k. deželne konjerejske komisije kranjske in v ta namen predrugačila §. 27. svojih pravíl takó, da se ustanoví v družbi kmetijski poseben in samostojen odsek konjerejski, zato je bilo v današnji seji sklenjeno, oklicati razpis, po katerem se gospodje udje družbe kmetijske, katerim je še posebno mar za povzdigo domače konjereje, vabijo k pristopu v ta odsek. (Vabilo se bere v priloženem „Oglasniku“.) — Sklenjeno je bilo, gosp. predstojnikom kmetijskih podružnic poslati pismo z opominom, naj poberó od gosp. udov svoje podružnice letni donesek in po določbi družbenih pravil dotični delež nemudoma pošljejo centralnemu odboru, ki za mnogotera opravila potrebuje denarja. — Določeno je bilo, kako naj se knjižica, ki na kratko naše male kmete učí umnega gospodarstva v vseh razdelkih kmetijstvih in za katero se imamo zahvaliti našemu velecenjenemu gosp. vitezu Schneidu, ki ni rodoljub samo v besedi, temuč tudi v dejanji, brezplačno razdelí po vsi deželi, da jo kmetje po najkrajši poti gotovo v roko dobijo, in zato se odbor obrne do prečastite duhovščine na kmetih. Ob enem je bilo tudi sklenjeno, 300 iztisov Kozlerjeve lepe knjižice s podobami o umni napravi vodnjakov v krajih, kjer ljudém in živini vode manjka, sl. deželnemu odboru izročiti s prošnjo, naj jih brezplačno razdelí občinam na Krasu in v obče takim krajem, katerim vode manjka in je naprava umnih vodnjakov potrebna. — Ker sl. ministerstvo kmetijstva želí zvedeti, kaj misli družba naša o ustanovitvi živinske zavarovalnice (asekurance), si je odbor oskrbel o tej zadevi mnogotero gradivo in tudi gosp. Ivana Hribarja, glavnega upravnika banke „Slavije“ in uda družbe kmetijske, strokovnjaka o asekurančnih zadevah, naprosil, naj mu razodene svoje misli. Gosp. Hribar je spolnil željo odborovo s predlogo obširnega in temeljitega poročila, katerega jedro so sledeči izreki: živinske zavarovalnice so koristna naprava, a na zdravi podlagi morajo biti osnovane, ne pa, kakor navadno, na temeljnu „švindelna“, — prisiljene asekurance niso priporočati, al naprava njihova naj je taka, da s podporo vladno, deželnega zastopa ali kmetijskih družeb se ustanovijo privatna društva kot asekurance s kar mogoče nizkimi tarifami, ki vabijo živinorejce v pristop. Centralni odbor je sklenil, na Hribarjevi podlagi osnovati poročilo sl. ministerstvu, gosp. Hribarju pa toplo zahvalo izreči za poročilo njegovo. (Kon. prih.)

— Izvedenci, s katerimi se zdaj močvirski odbor pod predsedstvom gosp. dr. Koslerja posvetuje o napravah za prihodnje obdelovanje ljubljanskega močvirja, so c. kr. ministerski višji stavbeni svetnik gosp. Indra in inženir Hobohm, katera oba sta v Ljubljano prišla na stroške c. k miaisterstva kmetijstva, — močvirski odbor pa je na stroške dotičnega deželnega zaklada v posvèt pozval pl. Podhagsky-a, civilnega inženirja iz Dunaja, gosp. dr. Vincentini-a, civilinženirja iz Trsta in pa gosp. Salvini-a, izvrstnega posestnika iz Milaneškega, ki je prvi izvedenec v umnem napeljevanji vode na senožeti.

— (*V mestnem zboru*) sta v izredni seji 30. dne u. m. bila zopet gosp. Lašan za župana, gosp. Bürger pa za podžupana izvoljena in to z 18 glasovi, ker 9 v seji navzočnih narodnih odbornikov je oddalo prazne listke. Pri volitvi odsekov so bili letos „nemški“ gospodje nekako milostljiveji, kajti dovolili so nekaterim odsekom celó po dva narodna odbornika, tako za policijski odsek dr. Kar. Bleiweisa in dr. Drča, — v šolski odsek dr. Karola Bleiweisa in Jurčiča, — v finančni odsek Petričiča in Potočnika, — v stavbeni odsek Potočnika in Regalija, — odsek za ubožne dr. Drča in Goršiča, — v pravni odsek je bil voljen dr. Zarnik, — v magistratni odsek Horak, in v odsek za oskrbstvo Tivolija Peterca.

— (*Matice slovenske odbor*) ima v soboto 8. dne maja t. l. ob 5. uri popoludne sejo s sledečim dnevnim redom: 1. Bereta se zapisnika 47. odborove seje in 16. občnega zbora. 2. Volitev predsednika, dveh podpredsednikov, blagajnika, tajnika, knjižničarja, pregledovalca društvenih računov, dveh ključarjev in posebnih odsekov. 3. Razprava o sklepih 16. občnega zbora. 4. Poročilo književnega in gospodarskega odseka. 5. Posamesni nasveti.

— (*Interesanten koncert*) napravi gosp. Fr. Gerbić s svojo soprogo jutri 6. maja v dvorani narodne čitalnice. Iz prijaznosti sodelujejo pri tem koncertu gospodje V. Valenta, V. Parma, J. Majer in čitalnični moški zbor. Program šteje 8 toček, in sicer: 1. Mayerbeer: „Majeva pesem“, poje gosp. F. Gerbić. 2. Tovačovsky: „Sokol buditelj“, moški zbor. 3. Gounod: Dvospev za sopran in tenor iz opere „Romeo in Julija“, pojeta gospá Milka Gerbićeva in gosp. Fr. Gerbić. 4. Beriot: „Le tremolo“, igra na goslih gosp. V. Parma, spremljuje ga na glasoviru gosp. J. Majer. 5. Verdi: Kavatina za tenor iz opere „Travatore“, poje gosp. Fr. Gerbić. 6. Donizetti: Trospev za sepran, tenor in bariton iz opere „Lucrezia Borgia“, pojo gospá Milka Gerbićeva, gosp. Fr. Gerbić in gosp. V. Valenta. 7. Gerbić: „Naj lepše“, čveterospev. 8. Gounod: Scena in arija za sopran iz 3. dejanja opere „Faust“, poje z igro v kostumu gospá Gerbićeva. — Začetek koncerta ob 8. uri zvečer. Vstopnina: sprednji sedeži 70 kr., drugi sedeži 60 kr., vstopni listki 40 kr. Nadejati se smemo, da bode jutri zvečer dvorana čitalnice polna občinstva, katero se je uže nekaterikrat radovalo v čitalnici in nedavno v deželnem gledališči nad toliko odličnim petjem našega gosp. Gerbića in njegove častite soproge. Kakor slišimo, bode gospod deželni predsednik ta koncert počastil s svojo navzočnostjo.

Tužnega srca naznanjam sorodnikom, znancem in prijateljem, da je Vsegamogočni mojo prisrčno ljubljeno soprogo gospó

Ivano Kreč,

rojeno v Pragi 26. februarija l. 1833. po dolgi bolehnosti in konečni hudi bolezni, po 12dnevnem zdravljenji v občni bolnišnici na Dunaji, popoludne 1. maja t. l. v večnost poklical. Truplo ranjce bode v torek 4. t. m. ob 10. uri v bolnišnični kapeli na Dunaji po katoliškem obredu blagoslovljeno, potem pa v Ljubljano prepeljano in k sv. Krištofu v mrtvašnico prenešeno in v četrtek 6. dne t. m. ob 5. uri svečano materi zemlji k večnemu počitku izročeno. — Sv. maše brale se bodo za ranjco v ljubljanski stolni cerkvi 7. in 24. maja ob 8. uri.

Bodi ji blag spomin!

Na Dunaji 2. maja 1880.

Žalujoči soprog
Matej Kreč, tajnik.

— (*Razpis daril.*) Na podlagi sklepa sl. deželnega zbora Kranjskega je sl. deželni odbor namenil:

a) 400 gold. (štiri sto godindrjev) za darilo pisatelju najboljšega resnega igrokaza, vzetega iz Kranjske ali Avstrijske zgodovine, katerega predstavljanje mora izpolniti celi glediški večer; b) 200 gold. (dve sto goldinarjev) za

darilo pisatelju najboljše vesele igre, obstoječe najmanj iz dveh dejanj. Pri presojanji se bodo v poštev jemale le igre, katere dozdaj še niso bile niti tiskane niti predstavljane. Igri, katerima bode prisojeno darilo, ostaneta lastnina „Dramatičnega društva“. Po naročilu sl. deželnega odbora od dné 24. aprila t. l. št. 324 podpisani društveni odbor razpisuje omenjeni darili, pristavljaje, da se rokopisi morajo „Dramatičnemu društvu“ poslati vsaj do 31. decembra tekočega 1880. leta. Na vsak rokopis naj se zapiše kak motto, ime pisateljevo pa priloži v posebnem zapečatenem listu, na katerem je isto tako motto rokopisa.

V Ljubljani, 29. dan aprila 1880.

Odbor „Dramatičnega društva.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — V zbornici poslancev je bila pretekli teden končana razprava o proračunu naučnega ministerstva. Razgovori so bili posebno živahni, na obeh straneh so se oglašali najveljavnejši možje. Posebno trdo je šlo za pomnoženje českih srednjih šol na Českem in Moravskem, za slovanske profesorje na vseučiliščih v Pragi in Krakovem, za slovenski učni jezik po srednjih šelah in pripravnicah po Slovenskem in za dve nemški šoli v Dalmaciji. Za slovenski jezik po naših šolah, oziroma za dr. Vošnjakovo resolucijo sta se, kakor je uže našim bralcem znano, posebno potezala poslanca vitez Schneid, ki je duhovito kazal potrebo poučevanja gimnazijskih dijakov v materinščini, in gosp. Klun, ki je zbornici razodel resnico, kako se godí našim srednjim šolam, pa tudi nemški poslanec Liechtenstein je izvrstno dobro govoril; nasproti pa sta prav renegatsko govorila štajarska poslanca dr. Duhač in Foregger. Vendar so vse resolucije prodrle z manjšo in višo večino, vse besedovanje ustavevercev ni izdalo nič. — Posebno hudo sta se vdarila o dalmatinskih ljudskih šolah Herbst in Hohenwart; ta je razvil tukaj vso moč svojega velikega duhá. Reč je bila namreč ta. Vlada je bila v proračun stavila za nemško mestno šolo v Zadru 1600 gold. in za enako privatno ljudsko šolo v Dubrovniku 585 gld. Proračunski odsek je bil pri svojem posvetovanji izbrisal ta zneska, a dr. Herbst je hotel staviti v zbornici predlog, da se ima ta svota dovoliti. Al kako se je vstrašil in razjezil on in njegova stranka, ko je v zbornici minister Konrad sam umaknil ta predlog! Srda peneč se in jeze zelen je skočil kviško in metal kamenje po vladi, po ministru in po desni strani; ta govor uže ni bil več parlamentaren, ampak besen, in čuditi se je, da ga predsednik ni klical „k redu“. Pa kako je njegov „nix tajč“ potolkel Hohenwart! Morda zbornica uže dolgo ni slišala tako vzvišenega in tako temeljitega govora. — Se vé, da je bil proračun naučnega ministerstva potem sprejet ves po predlogih proračunskega odseka proti volji ustavovercev, ki so se posebno jezili še zato, ker so jim naši dolgo nit praznega govorjenja prestrigli, kar je bilo pa tudi res potrebno, kajti kdaj bi bili prišli do konca, če bi bil smel vsak ustavoverec razliti vso posodo svojega strupenega žolča zoper ministerstvo in večino zbornice!

Še nekaj je spravilo „ustavoverce“ s kože, namreč ministerski ukaz uradom po Českem in Moravskem, po kterem je c. k. uradom zapovedano s strankami občevati ustmeno in pismeno v tistem jeziku, v katerem so se uradne vloge izročile in katerega so zmožne. To pravično in naravno zapoved so Herbstovi zagrizenci in tisti, ki slepo tavajo za njimi, zasukali tako, češ, da je obrnena proti nemškim uradnikom, katere mislijo s tem izgnati s českih krajev, ker vedó, da jih je povsod res uže preveč. Toraj če se Slovanu storí pravica, je to Nemcu ali „nemškemu Pemcu“ krivica!

Zdaj se v državnem zboru obravnava postava o vojaški taksi, to je o davku, katerega bodo morali plačevati oni, ki za vojaka niso sposobni, tako dolgo, dokler bi morali služiti. Ta davek je pravičen, Slovence bo najmanj zadel, ker je uže vsak drugi fant dober za vojaka, tem več pa bo zadel nekatere nemške kraje, n. pr. Korošce in gorenje Štajarce, kjer se včasih v celem okraji ne najde 5 za vojake sposobnih mladenčev.

Zato se pa nemški poslanci tej postavi silno upirajo.

— Zbornica poslancev mora res pospešiti svoje delovanje, če hoče, da še pred binkoštmi dovrši obilo nalog, ki jih še ima. Treba bo tedaj, da se ustavorerskim žlobudram a la Fux ustavijo govori, s katerimi svoje ničeve liberalne fraze svetu prodajajo. Da bi ti kričači kaj srca imeli za uboge narode, molčali bi, kajti vsak dan, reci, vsak dan zbornica po dninah (dietah), ki jih poslanci dobivajo, požre davkoplačevalcem **3530** goldinarjev!

— Dodatek vojaški postavi, ki ga je ministerstvo državnemu zboru izročilo, obsega nekatere jako važne in hvale vredne olajšave vojaštva za bogoslovce, gimnaziste v zadnjih dveh razredih, učiteljske pripravnike in pa za lastnike podedovanih kmetij.

— Deželni zbori se pričnó 26. maja.

Angleško. Iz Londona. — Kar se je uže dolgo pričakovalo, je zdaj gotovo: Tory-ministerstvo je pri volitvah padlo in Whig-ministerstvo je dospelo na krmilo vladno. Na to je ministerstva predsednik Beakonsfield 21. aprila pismeno odpoved izročil kraljici; 22 aprila je bil Hartington h kraljici poklican, katera mu je naročila, naj sostavi novo ministerstvo. Lord Hartington je bil celo uro na razgovoru pri kraljici, pa je Gladstone-a priporočal za „najbolj pripravno osebo“ za predsedstvo ministerstva. Potem je šel na razgovor z Gladstone-om, kateri je izrekel, da ga je volja stopiti na čelo vladi. Kraljica angleška se je rada al ne rada morala udati volji ljudstva in je Gladstone-u naročila sostavo novega ministerstva. Tako je prevzel Gladstone predsedstvo in finance, Granville poslovanje vnanjih zadev, Hartington Indije, Childers vojaštva, Northbrook pomorstva, Hartcourt notranjih zadev. Ni čuda, da vsa Evropa radovedna gleda zdaj na angležko ministerstvo, ki veljá za pravično tudi Slovanom, kako da se bode marsikaj v evropski politiki premlelo.

Telegram „Novicam“.

Z Dunaja 5. maja.

Pri proračunu davkarskega ministerstva je govoril dr. Poklukar o plači idrijskih delavcev in o njih pritisku pri volitvah, o pašni pravici na Gorenjskem, o kultiviranji ljubljanskega mahu, živinoreji, sirarnih družbah in o ustanovi poduka v kmetijstvu na ljubljanski pripravnišnici. Minister Falkenhaym je rekel, da se nekaj tega uže spolnuje, nekaj pa se bo še. Foreggerjevo trditev, da volitve na Kranjskem so zavoljo silnega vladnega pritiska izvršile se narodno in da Idrija je nemško mesto, je zavrnil dr. Poklukar rekši, da je to mesto slovensko, dokaz temu narodni zastop in volitev, ko so bili volilci že od več let sem — izvzemši rudninske in sodnijske uradnike — prosti, in da bodo Idrijčani, če bodo smeli prosto voliti, zmiraj narodno volili — vsaj tako, kakor zadnjič. — Stremayr je zopet prišel v zbornico in odgovoril na interpelacijo o ukazu zarad jezikovne ravnopravnosti ostro levici. Klun je potegnil se z vspehom za odškodovanje živinorejcev okoli Idrije.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.